

שבוע 122 3

האם אומרים תיקון לאה של תיקון חצות בחול המועד סוכות 3

סוכה שנוייה תוך ד' לסכך ויוצאין חוץ לד' מה הדין ואם מהני לכסות את הנוי בסכך 3

האם מועיל שומר בגזירת שמא ישמש אחר שלחנו 5

קורת בשון העוברת בסוכה מצד לצד ורחבה טפח ואינה רחבה ד' ורחוקה ד' מהסכך 5

האם יש צורך בקדיש שלאחר קריאת התורה שלא יאמרו כמה בני אדם יחד 6

לקבלת גליון שביחא מידי שבוע שלח
questions@shchiche.com

במו"ב ניתן להשיג עותק מודפס אצל המחבר בכולל וברח' חפץ חיים 3 ב' בני ברק.

ניתן להוריד גליונות קודמים בעמדות "קול הלשון" תחת השם "עקיבא משה סילבר"

תלמידי בתי המדרשות מתבבדים לקחת גליון חינם לבית מדרשם ותע"ב

תגובות בטלפון **03-6703111** או בפקס **03-6882239**

חלוקת גליונות שביחא בכפוף לתקנון (בקו שביחא שלוחה 6)

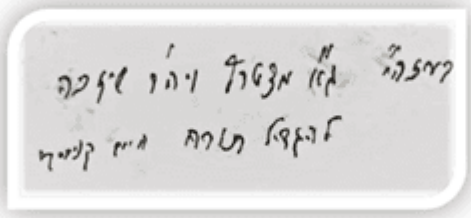
השתתפות בהוצאות בשלוחה 5

ההסכמות ומכתבי ברכה על החיבורים הקודמים נתנו מטרנן ורבנן זצוקללה"ה

שביחא שאלות המצויות בהלכה

ויבדלחט"א:

הגר"ח קניבסקי (מצו"ב), הגר"ם שטרנבוך, הגר"ש דבלצקי, הגר"א גרבוז, הגרב"ד דיסקין, הגרי"ב שרייבר, הגרמ"ם קארפ, הגר"א ויים, הגר"ע פריד, הגר"י פישר, הגר"מ קסלר, הגרח"י מישקובסקי, הגר"ש הכהן גראם, הגר"י רצאבי, הגר"ש זעפרני.

הדברים נכתבו בדרך לימוד ומטרתם לעורר את כותב הדברים לעיון בנושאים הנידונים, ואינם מתיימרים לשמש כתחליף לפסק הלכה או לפוסקי הלכה, ואין לפסוק הלכה למעשה מתוך הדברים בלא שאלת חכם.

כל מי שיש בידו השגה, בין בתיקון טעות של ממש או בשיקול הדעת, או כל הערת שיפור על ניסוח או פרט שיכול היה להיכתב טוב יותר - נשמח מאוד לקבל הדברים, על מנת לתקן הדברים במהדורה הבאה, ותבוא עליו ברכה, ויהיה בזה זיכוי הרבים.

ואם ח"ו השתרבב לפום ריהטא מה שהיה עדיף לכתוב באופן אחר - הנני להתנצל על כך מראש ולהשתדל לתקן הדברים להבא, ושגיאות מי יבין.

שבוע 122

האם אומרים תיקון לאה של תיקון חצות בחול המועד סוכות

בפשוטו אין אומרים מכיון שבשאר המועדים יש שנהגו שאין אומרים תיקון חצות כלל לא תיקון רחל ולא תיקון לאה (עי' כה"ח סי' ג ס"ק לד לו, ואולם אינו ברור ומוסכם לענין תיקון לאה, ולענין ר"ה עי' מטה אפרים סי' תריט ס"כ וחסד לאלפים או"ח סי' א ס"כ ויסוד ושורש העבודה שער האיתון פ"ב, ועי' באריכות בשו"ת לב חנון ח"ב סי' עא מה שהביא דברי המקובלים בזה), **אבל בבן איש חי** (ש"א וישלח ס"ז) **כתב דאע"ג שבשבתות ויו"ט ובחוש"מ פסח אין אומרים כלל אפי' תיקון לאה, אבל בחוה"מ של סוכות אומרים** (וכעי"ז אי' בספר פדה את אברהם מע' התו"י אות ט, וראה כה"ח שם סקי"ג).

ובהערות על הבא"ח שם כ' סימן לדבר שתיקון לאה מתחיל במזמור של סוכות.

סוכה שנוייה תוך ד' לסכך ויוצאין חוץ לד' מה הדין ואם מהני לכסות את הנוי בסכך

קי"ל בס"ס תרכז שנויי סוכה אין פוסלין סוכה אא"כ יש בהם ד' טפחין ומופלגין מן הסכך ד', וטעם הפסול מבואר במשנ"ב שם סקי"א מהפוסקים דרק כשסמוכין לסכך בטלי אבל ברחוקין ד' חשיבי באנפי נפשייהו ולא בטלי, ונשאלתי מה הדין אם משתלשל למטה מד', ובפשוטו לפי טעם זה כיון שבקצהו הוא תוך ד' לסכך א"כ שייך להסנף ולחבור לסכך ולהתבטל אליו ותו לא אכפת לן, אלא דהי' מקום לומר להיפך דהחשיבות שרחוקין ד' מן הסכך חשיבי באנפי נפשייהן היא הגדרה מצד שהדבר ממוקם בחלל שאינו האזור שבסמיכות **לסכך**, [ויש להוסיף דבמשנ"ב סי' תרכט סי"ט כ' דטעם הפסול במופלגין ד' הוא משום דלא בטל לסכך והי' מקום לצדד דכל מה שמינו בשעת הסמוך לסכך בטל מולס מ"ל לומר כן די"ל דסמיך על מש"כ לעיל בסי' תרכז], **אלא שיותר קל לומר כהצד הראשון, וגם מסברא די שחלק מהדבר סמוך לסכך כדי להתבטל, וגם לשון הגמ'** (סוכה י ע"ב) **סוכה שנוייה מופלגין ממנה ד' משמע דלא מיירי אלא שכל הנוי מחוץ לד' לסכך, וכן הוכיח בהערות**

הגריש"א בסוכה שם מדברי בעל המאור, וכ"כ בשם הגרש"ו (קובץ מבית לוי ח"ב עמ' כו) ובחוט שני סוכות פ"ג סק"ד ואמת ליעקב להגר"י קמנצקי להקל בזה, ויש שכ' דמ"מ המנהג להחמיר (סוכה כהלכתה פ"ז ס"ב בשם הגריש"א) ויש להוסיף דיש שנהגו למעשה בעוד חומרות בעניני נויי סוכה (עי' ארחות רבינו ח"ב עמ' רכא והליכ"ש סוכות פ"ז ארחות הלכה הע' פג), ויש לדמותו קצת לסוכה שכ' הרמ"א דנהגו לעשותה שלמה בדפנותיה והטעם כדי שלא יבואו ע"ה לדמות מילתא למילתא ולהקל שלא כדין וגם בניד"ד שייך בקל לטעות ולהתיר שלא לנאותה וכן בממעטין משיעור סוכה וכן במופלגין ד' (ואדאתאן להכי יש לציין בזה עוד שכ' הרמ"א דעדיף ג' דפנות שלמות מד' שאין שלמות, ולהנ"ל הוא מיושב דבד' דפנות שאין שלמות עדיין איכא לע"ה למטעי ולהתיר את האסור משא"כ בג' שלמות כמעט ליכא למטעי ולהתיר).
היוצא מזה דמותר ויש שנהגו להחמיר ממנהגא (ועי' עוד מקראי קדש סוכות פ"ג סק"ד שכ' דאולי תליא במח' ראשונים ושאינו מוכרח דיש מחמירין [אפל המקילין גודלי מקילין וכנ"ל], מנח"ש בסוכה שם, הליכ"ש פ"ז סכ"א מה שכתבו בזה).

ולענין אם רוצה לכסות את הנוי בסכך, הנה אם מדובר בנוי ממש שכל הפסול שלו שהוא מופלג מן הסכך, א"כ לא שמענו שצריך דוקא תוך ד' לקצה העליון של הסכך, ואדרבה משמע דלכו"ע מהני שהוא תוך ד' לקצה הסכך התחתון, וממילא אם מוסיף עוד שכבת סכך מתחת לסכך תוך ג' לסכך מהני, אבל אם יש יותר מג' בין ב' השכבות, הנה מאחר דאין כאן י' טפחים בין ב' הסככים אינה נפסלת מצד ב' הסככים דקי"ל כשמואל (בסוכה דף י ע"א) דאמר כהכשרה כך פסולה, רק דיש חילוק אם הסכך שמניח למטה ולמעלה חמתה מרובה או צילתה מרובה, עי' בריש סי' תרכח ובבה"ל שם דאם העליון צילתו מרובה והתחתון חמתו מרובה העליון מכשיר ואם העליון חמתו מרובה והתחתון צילתו מרובה התחתון מכשיר, אבל אם שניהם חמתן מרובה לא מהני, ואם שניהם יחד צילתן מרובה עי' סי' תרלא ס"ה דא"א לצרפן אם אין לבוד וכל שאר פרטי הדינים, ובד"כ המקרה הוא שהסכך העליון צילתו מרובה והתחתון חמתו מרובה ואמנם אין בזה פסול אבל א"א לצרף הסכך התחתון כשיש ביניהם כמה טפחים דהרי במרוחקין הנויין ד' טפחים עסקי', וא"כ כ"ש דליכא לבוד לסכך לענין צירוף וממילא לכאו' גם לא לענין לומר שהנוי שנמצא בסכך התחתון חשיב כסמוך לסכך.

לסיכום במקרה רגיל אם מכסה את הנוי בסכך לכאו' צריך שיהיה הסכך תוך ג' לסכך העליון כדי להצטרף.

האם מועיל שומר בגזירת שמא ימשך אחר שלחנו

מסת בר דאין מועיל שומר דהרי ברוב גזירות דרבנן אין מועיל שומר, מלבד אחדים, וגם מה שדנו האחרונים לענין שומר בבשר וחלב בב׳ אכסנאין (עי׳ רע״א על השו״ע יו״ד סי׳ פח ועוד), היינו משום דשם מהני היכר ויש מקום לומר דיצא מכלל גזירות חכמים אבל היכא דלא מהני היכר לא, וכן הובא בשם הגרח״ק (בית מתתיהו ח״ב סי׳ טו) בתשובה דלא מהני שומר בזה, ודלא כדברי שלום ח״ה או״ח סי׳ טו סק״ד שלא כ״כ.

קורת בטון העוברת בסוכה מצד לצד ורחבה טפח ואינה רחבה ד׳ ורחוקה ד׳ מהסכך

בחוט שני סוכות פ״ג סק״א דן אולי לדמותו לכילה וקינופות שפוסלין בטפח, וצ״ע דבכל דוכתא אמרי׳ ששיעור סכך פסול בד׳ וגם בסדין שאינו לנוי משמע הכי אפי׳ שרחוק ד׳ מן הסכך (עי׳ סי׳ תרכז ס״ד) ובכילה וקינופות הוא דבר שיצא מן הכלל וגם שם לא נאמר שהדבר הוא טפח אלא שהגג הוא טפח מלבד השיפוע, ובסוכה גופא אמרי׳ שאם הגג טפח מתכשרא רק בצירוף השיפוע, א״כ אם נימא דגם בכילה וקינופות הפסול רק בגג בצירוף השיפוע ניחא הכל, ובזה ניחא שהוא כעין מה דאמרי׳ [סוכה י ע״ח] כהכשרה כך פסולה, לענין סוכה ע״ג הסוכה, ובאמת לענין כילה נמי מוכח בסוגיא בסוף הפרק דרק מה דחשיב אהל לענין הכשר סוכה חשיב אהל לענין פסול סוכה והא בהא תליא כמבו׳ שם דתלי דעות התנאים והאמוראים על פסול כילה בסוכה דתליא בהכשר סוכה שאין לה גג, וממילא מאן דפסיל כילה שיש לה גג (בקביע בכל גובה או בלא קביע בגבוהה י׳ כדקי״ל להלכה) היינו באופן דמתכשרא הסוכה בזה דהיינו בצירוף השיפוע של הכילה, ולפ״ז יצא לנו חידוש דין דפסול כילה וקינוף הוא רק אם מתמשך ד׳ טפחים עם השיפוע, וצ״ע למעשה.

ושו״ר במנח״ש בסוכה י ע״ב שהסתפק בזה דאולי בעי׳ ו׳ על ו׳ או לכה״פ ד׳ על ד׳ דלא הזכירו אלא גבוהה י״ט וגג טפח, ויש להעיר ע״ז דמה שלא הזכירו משום שהכילה באה לכסות המיטה והישן עליה ואינו פחות מד׳ טפחים וכבר הזכירו במקומו דסכך פסול אינו פוסל בפחות מד׳ טפחים.

ויש להוסיף עוד דבדין כילה מבו׳ בסי׳ תרכז משנ״ב סק״ו בשם האגודה והאחרונים דאם אין הסדין של הכילה מגיע לארץ אלא רחוק טפח חשיב ג״כ כאהל, והדבר ברור דזה רק בצירוף השיפוע דאם היה קיסם רחוק טפח מן הארץ אפי׳ קבוע מאוד לא חשיב אהל, אלא רק אחר שיש כאן שיפוע שלם אזי

הריחוק טפח מן הקרקע משוי ליה צורת מחיצה ובאמת כך היא גופא דינא דסוכה גופא בסוגי׳ דצריף שבסוף הפרק הנ״ל, וממילא עד כמה דלענין הריחוק טפח חשיב אהל רק בצירוף השיפוע של האהל עצמו ה״ה לענין הגג טפח י״ל דהוא רק בצירוף הגג עצמו.

ויש להוסיף דהמשנ״ב בסי׳ תרכז סקי״ב הביא דברי האחרונים לענין נויי סוכה המופלגין ד׳ שפוסלין רק ברחבין ד׳ מדינא דסכך פסול בסי׳ תרלב, ולא אשתמט לומר דסכך פסול קבוע המופלג ד׳ אין שיעורו בד׳ טפחים אלא בטפח.

ובתשלום הדברים יש לציין עוד דאיכא למ״ד בסוכה ע״ג סוכה דילפי׳ מאהלי טומאה שהחלל הוא טפח, ולהלכה ילפי׳ פסול סוכה מהכשר סוכה י׳ טפחים, ולא מאהלי טומאה, ולפמשנ״ת בניד״ד לגבי רוחב האוהל יש ללמוד ד״ט מדינא דסכך פסול ולא מאהלי טומאה, ומה דבכילה אשכחן דחשיב אהל ע״י טפח היינו רק בצירוף השיפוע דבצירוף כזה גם הסוכה עצמה כשרה.

היוצא בזה דיש מקום לומר דדינא וקינופות וכילה וה״ה ביטון אינו פוסל בפחות מד׳ בס״ה (כולל השיפוע).

האם יש צורך בקדיש שלאחר קריאת התורה שלא יאמרו כמה בני אדם יחד

הנה מצינו שנהגו רבים מבני אשכנז ליתן לאבלים לומר קדיש שלאחר קריאת התורה במקום החזן, וזהו רק במקום הצורך לפי הענין, ובלא זה אומרו החזן (והספרדים יש להם מנהג אחר בזה), ומצינו פלוגתת האחרונים אם אפשר לומר שאר קדיש יתום ב׳ אבלים ביחד או יותר לכתחילה (עי׳ שו״ת רע״א הוצאת המאור ח״ד עמ׳ קכה ושו״ת חת״ס יו״ד סי׳ שמה ועי׳ עוד פת״ש יו״ד סי׳ שעו סק״ו), ולמעשה גם במקומות שלא נהגו להקפיד בקדיש יתום שלא יאמרו כמה אבלים קדיש יחד, מ״מ ידוע ורווח שבקדיש זה רק החזן אומרו או אחד המחליף את החזן, וצריך טעם מה המקום לחלק בין קדיש זה לקדיש אחר.

ונראה שטעם מה שנהגו כך משום שעיקר המנהג הקדמון היה שלא נתנו לאבלים קדיש זה שלאחר קריאה״ת אלא החזן היה אומרו (וכמו שדייק בשו״ת מהר״ם בריסק או״ח סי׳ קיח מדברי המג״א סי׳ קלב סק״ב, ועי׳ להגרב״ש המבורגר הרחבת דברים בזה מדברי עשרות ראשונים וקדמונים שנקטו בסתמא שהחזן היה אומרו, כמה מפוסקי זמנינו שהעירו ע״ז שזהו עיקר המנהג, בתשובתו לרב א׳ שנדפסה בקובץ ׳ירושתנו׳ ח״א), ובדורות המאוחרים מפני הדחק נתנו לאבלים לאומרו (ומנהג זה כבר הובא בפני ברוך סי׳ לד סי״ד ועוד, ויש לזה קצת רמז

בתשב"ץ ח"ג סי' קעא, אלא דשם אינו מבורר דמיירי במי שלא עלה לתורה למפטיר קודם לכן), אבל מ"מ עדיין נשאר צורת הקדיש שאומר אותו החזן או מי שעומד תחתיו, ואי"ז גריעותא שיעמוד אחד תחתיו אפי' אם הוא חיוב (דאין שום גריעותא באדם שהוא 'חיוב' מצד הדין אם הציבור מתרצים לו להיות חזן) אבל אי"ז קדיש של האבלים אלא של החזן.

ולכן נתנו להם לאומרו דומיא דחזן שרק אחד אומרו על הבימה במקום קריאה"ת שלא לשנות מהמנהג הרגיל, ובפרט שהוא נאמר על הקריאה"ת וממילא הוא דין הש"ץ ולא על האבלים.

אבל מעיקר הדין אין איסור לכמה אבלים לאמרו במקומות שנהגו שאין מקפידין שלא יאמרו אבלים קדיש זה, ואין מקפידין שכמה אבלים יאמרו קדיש דעלמא.

[ויש להעיר בגוף המנהג הרווח שהאבל יכול לומר קדיש עם אבל אחר ואילו חזרת הש"ץ אינו אומר עם אבל אחר, מצינו חילוק מעי"ז במג"א דתפילה א"א להתפלל בע"כ הציבור משא"כ קדיש מעיקר הדין יכול לומר קדיש אחד בע"כ הציבור, וחזי' דקדיש היא הגדרה אחרת ואינו שליחם של הציבור בזה, אלא הכרזה בפני הציבור, ויש להוסיף דעיקר קדיש יתום הוא רשות, משא"כ כאן שהוא קדיש המוטל חובה על הציבור, ממילא לא נתנוהו ליתום לאומרו, דהוא מעסקי הציבור עצמם ומוטל על שליח הציבור ולא על היתום בזמן שאינו שליח הציבור, וה"ה יתום הרוצה לומר קדיש שלם או קדיש שלאחר אשרי המנהג פשוט שאינו אומר עם החזן אלא אומרו במקום החזן, אם יתפשר האבל עם החזן, או שיפשרו הקהל ביניהם, ואז עומד הוא תחת הש"ץ להיות ש"ץ תחתיו, ואין אבל אחר אומר הקדיש הזה עמו].

ואמנם הביא שם (במאמר הנ"ל) מהג"ר יונה מרצבך שהקפיד שלא יאמרו אבלים קדיש שלאחר קריאה"ת, משום שהוא דין על הש"ץ ולא נתקן לטובת האבלים, ויש להעיר ע"ז דמהמנהג חזי' שעכ"פ אלו שנתנו לאבלים לאומרו לא סברו כך, אלא דאפי' חזהש"ץ אם האבל אומרו יש בזה תועלת לנשמת המת, וכמשמעות המדרש שהובא בראשונים דיש בזה זיכוי הרבים, וממילא יש בזה מצוה וממילא יש בזה תועלת גם לאביו או למי שהוא עושה המצוה לעילוי נשמתו.

ואמנם חזי' שנהגו להקפיד לומר קדיש זה על הבימה כדי שיהיה ניכר שהוא על הקריאה"ת שעיקרו מתחילתו נתקן על הקריאה"ת (ב"י או"ח ריש סי' נה בשם אגור סי' צד ועוד פוסקים) או להפסיק בין הקריאות בשבת (ר"י מיגאש סי' פט, ועי' ברכ"י או"ח סי' קמג ס"א, ועי' במאמר הנ"ל), אבל עכ"פ מאחר שנתקן לצורך קריאה"ת נהגו אפי' בשני וחמישי לאומרו עם הס"ת, ולמעשה נהגו להקפיד להניח הס"ת קודם לאמירת הקדיש, כשיש ב' ס"ת כמבואר בפוסקים בכ"מ, דלפי המנהג אכן מחשבי' שנאמר על קריאה"ת, וממילא באופן שיש יותר מאבל אחד שמבקשים לומר קדיש זה אולי יצטרכו שניהם לומר על הבימה, ומאידך גיסא יש

מקום לומר דסגי שאחד אומר על הבימה אף שאחר אינו אומר על הבימה, דמה שעוד אחד אומר קדיש אינו מזיק, ומאידך לפי מה שנתבאר לעיל קדישים שהם מחובת הציבור לא נהגו ליתנם לכמה אבלים שאינם זכות האבלים אלא חובת הציבור, וגם קדיש זה בכלל זה שהוא חובת הציבור על הקריאה״ת, וממילא גם אם לא יזיק אם יאמר עוד אבל, אך מתחילה אינו מתבקש לומר.

ויש לחדד הדברים דמצד הציבור אין טעם שכמה יאמרו קדיש ולא הותר דבר זה אלא לטובת האבלים (עי׳ שו״ת רע״א שם) וזה לא נתנו להם בכל קדיש אלא בעיקר בקדישים של רשות או בקדישים שתקנו לטובת היתומים (שאינם יודעים להתפלל כל התפלה כמ״ש הרמ״א ביו״ד סי׳ שעו), ובעניינו בקדיש זה יש עוד טעם שעיקרו הוא לאמרו על הספר תורה וצורת הקדיש שיש אדם שעומד לפני הספר ואומר הקדיש ופחות שייך בתרי בני אדם, ולכן גם במקומות שויתרו קדיש זה לאבל עדיין לא הניחו לאבל לאמרו במקומו ולא הנהיגו לכמה אבלים לאמרו (ובחלק מהמקומות נתנו יותר לאבל שעולה לתורה לאמרו).

ויש להוסיף דאף בקדיש שאחר עלינו יש שנקטו שהמנהג שרק אומרו (ראה ציוני הלכה בשם הגרי״ש עמ׳ תעא תעב אך ראה אג״מ יו״ד ח״ד סי׳ סא סק״ר).

[בשולי הדברים אציין שהובאה במאמר הנ״ל שמועה בשם הגרח״ק בשם החזו״א שיש מקומות שנהגו שהקדיש יהיה לאבלים [ומשו״כ נוהגו המפרדים שנהגו שמי שעולה למפטיר למזכיר תומר הקדיש], ומ״מ רובא דרובא דהמקורות שהביא במאמר הנ״ל הם שהקדיש שייך לחזן, ויש לציין כי קיצרתי כאן במראי מקומות בתשו׳ זו מאחר שכבר באו בארוכה שם].

תמצית הדברים דאמנם מצד הדין אין איסור להעמיד כמה אבלים לומר קדיש זה שאחר קריאה״ת (לאלו שלא נהגו להקפיד בזה בקדישים אחרים), אבל המנהג הרווח שיש אחד שאומר קדיש זה ויש טעם בדבר וכמו שנתבאר, וראוי לקיים המנהג היכא דאפשר כדין מנהג שיש לו טעם שאין לבטלו (כמ״ש הרמ״א או״ח סי׳ תרצ סי״ז).

אין לפסוק הלכה למעשה מתוך הדברים ללא שאלת חכם.

אין התחייבות להשיב לכל שאלה המתקבלת, עקב העומס.

לתמיכה בהוצאות המערכת ניתן באמצעות כרטיס אשראי בקו שכיחא 03-6703-111 שלוחה 5